

Om manach

För Året

Efter vår Frälsares Christi Födelse,
1769.

Om STOCKHOLMS Horizont.

Eller 59 grad. 20 min. Pol-högd, och $1\frac{1}{3}$ tids-
min. Meridian-skilnad Öster om Uplala
Observatorium.

Efter S: Maj:ts Nåd. Förordnande,
Utgiften

Af Dessa Wetenskaps-Academie.

Wåg i
den 3 Junii.

Sörni.
den 4 Jun.

Män. Sörni.
den 13 Dec.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Direct. LARS SALVIUS

Eemplaret säljes hafstadt och skurit för 3 öre S:nt.

Fortsättning af v. Notarien Mag. Olof
TÖRNSTENS underrättelse om Lin-
och Hampas Såning och Beredan-
de, m. m.

Linetets Nedmyllande sfer olika, alt som lan-
det är förut beredt. I Polen sås fröet i öp-
pen fära, och landet harfwas efter såningen,
med färdeles fit, tvärt öfwer kammarna, så att det läg-
ges jämnat. Härigenom kommer fröet nog djupt, så
att roten har jämst fuktighet ifrån botnen, och tager
icke skada af långsam torrk. De fläste så på jämnad
åker, och harfwa allenast ned fröet. Rågare nedmylla
det med ahl, men allmäst i halftwa mullen, och
låta färdermera harfwen löpa öfwer landet. I löss
jord kan det utan fara näzerlunda djupt nedmyllas,
men i lerjord är den djupa myllningen åskränt ur-
verkshad. På hvilketdera sätt det sfer, måste åkren
med all möjlig fit rensas, att inga tulor, stora stocor
eller gräsrotter qvarlämnas. På lindor och kryplo-
gar, beträna sig försigtige Åkermän därtill af svadde
harfstor med jörnpinnar, hvilla aldeles lika räfflor,
undantagande, att de äro grövre och yngre. Härme-
desti krattas och rånsas mullen alltbas, utan att torf-

100

worna ruffas, som oftast sfer med Åkerhars: men är
man försedd med den Lislårdsta tråharswen, så kan
hon göra åfwen så god tjänst.

När Linet sätt en tvårhards högd, plågar
det på alla ryktbara Linarter rensas ifrån ogräs, då
man efter behag, antingen lägger sig ned, eller dri-
sgift trauppar däruti, dock med bara fötter. Wåd
samma tilfälle risas åfwen alt högt Lin, som unars
skulle nedbrytas, och af jord-rota fördärftas. Ris-
ningen sfer dels med half alns långa flyktor, hvar-
på leggas långa, smala och torra Vide-hrottar, eller
Björke-och andra släta qvistar, så när hvarandra,
att de råkas, och kunna öfweralt uppehålla Linet; dels
kunna större qvistar nedslickas i jorden, samt på ett
drygt qvarteres högd öfwer mullen bräckas, och efter
en led nedböjas in på hvarandra; dels och plåga rågare
medsätta yfwiga, samt spåda och korta qvistar, som
komma att stå, men icke långt ifrån hvarandra, så
som då man risar Soeker-årter. Man följer häruti
den method, som man anser minst modosam, och lit-
et väl upphyller åndamålet, så att Linet icke får tilfalle
att lägga sig.

Tider til Linets uppväxande är icke vidareförläg-
genderlig, än i afseende på hvad man håller åstundar,
möttingen injuxt Lin euer moetig frö. Nächst tiden för

B. 3

8

Linet intrönes af des färg och bladens fall; ty när han
men gulnat, och stjälken til et quarter ifrån roten är
har, hämtar man mjukt Lin. Närkes det dessförin-
man, förloras icke allenaft alt frö, utan tågen får
ek-en obehagelig gröa färg, blifwer svag och luggig.
Står det åter så länge, at Linet aldeles bleknar, och
fästven fliger tilbaka i roten, så blifwer det hårdt och
sträft som hämpa, och erhalter en hop svarta harts-
fläckar, som sederméra icke få att framfihas. Van-
tar man endast godt frö, är fäkrake märket, när kär-
nan är väl städgad, samt fröet och knopparna synas
mörkna. Men om Linet ligger, och har redan fått
någon röta eller blandning af rödbruna fråa, måste
det, utan afseende på mindre mognad, genast upphökas.
Den skada som härigenom sker, och som ej sällan blif-
wer ganska lämbar, har dock igerom risande kunnat
förekommaes; men för en hotande nattfrost, då man
äfven måste i otid bärja det, har man ingen ting at
hörebå sig, så framt icke något fel tildragit sig i säs-
nings-tiden. Omtoget Lin tål näpligen mera kold än
Gurkor, och vid bättre städga, lika med Ärter.

Sjelfwa upryckningen bör i andra fall icke ske,
utan i torr våderlek, och när daggen til det måste ut-
torkat. En fall göppen efter den andra, sänderdelas
och lägges försvis med samma ändar tillhop i uti et
brud

band, til 10 a 12 i hvarf knippe, som sederméra bin-
des likasom annan såd. Dessa knippor upprejas genast
på rotändan, vid hus-wäggar eller gärdes-gärdar,
eller bredas de ut på torr gräs-wall, eller ock hängas
de på stänger och häxjor ned i edvänta knoppar, på
det de må så snart hättre genombörkas, och at Linet
kan ligga tillsammän oskadt för möjel och varma, til
deß rotningen sker, vid därpå fölhende vår. Om
regnvåder skulle härvid infalla, är sista föllet det
bästa. Så snart Linet blifvit väl tort, kan de
knopparna genast afrepas; men om det kan få förvara-
s under täl öfver vintern, at icke ohyra stalar ut
fröet, vil man försäkra, at kärnan vinner mycka
synka, enär knopparna sitta länge på sina fråa. Det
Lin, som icke kan för husbehof umbäras, måste väl,
sedan det undergått förenamde torkning, rötas om
hösten, dock påslår man of, at det Lin, som öfwar
wintrea fått ligga orشتadt, växer märkelig synka och
godhet, enest det som genast lägges i röte.

At utan föregårzen torkning genast med frist tåg
afknoppa och röta Linet, är på ingen ort, undanta-
gande et eller annat Landskap i Sverige, brukeligt,
därföre förtjänar en så ölmann method som den
förra, åtminstone prövas, innan den af våra Norr-
lännings egillas, ty den tjänar förl til bättre tor-
king

ning på knopparna, och sedemera tyckas mera tidiga
vintrar kräfva den vintersta, at man, i en litet om-
ständighet, bör litet fogga sig efter andras erfarenhet,
til förtigande, at de verkade Linvorterne brukas til de
aldrasfinasie arbeten, hvar til varit Lin icke leter sig
tvungas. Junan denne på frist tagen genast åtseljande
rotning anställes, är ingen ting annat af särdeles grav-
lagenhet, än at både Lin och knoppar noga bewaras
fran all sjeftagen värmia eller kylhet, hvaraf de
på mångfaldigt sätt skadas, och därfore är ingen ting
angelägnare, än synksamhet vid afrepningen, så at
Linet strax befördras til vattnet, och knopparne ofta
utläggas, renas och breddas ut helt tunt för solen eller
på något lustigt ställe, där de snart torka.

Knopparna afrepas häfti, antingen på en half
alrs bred gref Järn-lam, som är uti en hög och fia-
dig pall eller bänk väl fästad, då alt egräs och milt
sämte knepparna hållas ut i båge åndar af hesserna;
eller ster det genom huständande med en platt och grof
räflad klubba, på det sjefta de yttersta spetsarna af
Linet må bewaras; Men i Polen och Lissland är det
fadelica missbruk allmänt, at med en lång lin fäster
haa afslåra hela Kronan. I alla fall lägger knippen
något redigare och mindre, dock på lila sätt som för-
ka gärigen: men til land får icke annat nyttjas än
halm,

halm, som är mjuk och icke faller af genoai röningen.
De knoppar, som helst vintern setat på sin halm, be-
höfva näppeligen vidare torka, dock bör man för för-
re säkerhet, låta dem i några dagar ligga för solen
tant utbredd, innan de sammarläggas; Men de som
Höftiden afrepas, förra nödvändigt ytterligare tor-
king, så väl i lusten, som åfaven, vid hinderlig vä-
derlek, igenom lindrig hadstusvärma; ty de måste
med all sit bibehållas vid deras blara och ljusa färg,
at de i galunda svartna, då åfven fröet får skada af
mögel. Junan denne torning anställes, skola litwäl
knopparna förrt, igenom rislände och fastning, renas
fran gröfre ogräs-själlor, samt efter torningen ris-
las å nyo med et finare risel, som behåller knopparna,
skärper alla ogräs-frön igenom sig, så at de åro su-
rena, som de wore räknade: och därpå bewaras de
ostrossade, i tæsta lårar eller tunnor, dit mög icke in-
komma; Men åndteligen då fröet skal utkjas och för-
läggas, troffas det omföwer, sällas, fastas och wannas
i spon annan säd.

At råtteligen syra eller röta Linet, anses väl,
icke utan grund, för granlagasie sycket af hela Lin-
växten, dock mestle jag bekluna, det ingez gjort sig
ännu mida, til at ontfärdeligen beskrifva det som-
ma, ej eller är det obegripeligt, om det blifver rätt

föreställdt. Syrandet härrar till intet annat, än
losha basiet från sin halin, så att sträven igenom
redning afföndras kunna. Att röta Lin på jämstig grå-
vall, kan ej annat än wattubrisi hafiva urfunnit,
vana eller okunighet utspire och bisehållit, men
net för aldrig den fullkomlighet, som när det lägges
godt watten; dock ålsta många Fruentimer mera de-
förra eller grå-Linet, för deß synnerliga fin-och my-
het, hvar före det häter sig alt för väl spinnas. All
Lin, som är af olika beskaffenhet, bör vid afknop-
ningen eller repaingen läggas i särskilda knippor och
hopör, på det hvarje sort må kunna färsiktigt rötas;
ty hälftmoget frøt, gräsfritt, tort och sicende Lin til-
del, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{3}$:del längre rötas, än det, som är väl
moget, groft, gråsbundet, och särdeles om det af ligg-
ning på åkren tagit någon fördold röta.

Wid vattnets utväxande tjänar väl onödig lag-
granheth ej til annat, än besvär och väldighet. Dock
bör man se sig före, at icke bruka strävs, salt-,
falkaktiga och mineral-watten, utan det som är lenth-
och duger til tvätt, lokning och färgning, som löd-
dar sig väl med tival, och lämnar vid lokningen et
grått grämmel på botten, eller ocf sådant, som är all-
mänt i sörönmar och insövar, där icke falkjord finnes.
Hårda watten äro til sådana bruk mindre härlige.

De äter, soin för andra varter äro mistänkte, kunna
i et glas latt prövas, med nägra droppar Oleo tar-
tari, då de, som hålla fäll, få en mjölk-färg; men
förblisva i annat fall klara. Mineral-watten färgas
af Ahlbark eller Galläplen mörkrana eller svarta,
och saltta watten fannas af sinaten. Linet får icke läg-
gas på sådana ställen, där vattnet af fröm eller bläst
är mycket orsligt, utan altid i linn och fullhet, i wi-
kar innom tjock wås, innom någon gård eller pålver-
fe, som för mindre kostnad kan formeras af några
quistsilla grändar, eller där en Eff är aldraspålast;
men om sådana lägenheter icke finnas, måste man up-
festa gropar vid försänder och mörasier, efer hwa-
ren vatnet, utan swärighet kan inledas och underhål-
las. I djupa, wida och stora vatten, i flugga för
höga berg och skogar, på sten och sandbotten, och uti
är, hwarest vatnet beständigt är i rörelse, märkar
deß värla mindre, än i andra fall, och kan där före
Linet, på sådana ställen, fyras 2, 3 a 4 gånger län-
gre, än uti sin Ljöfar och dammar, hållt på gytte-
botten, eller där solen kan obehindradt visa sin verkan.

En lita märkelig sällnad förforsakar afwen årsti-
den, i anseende til lustens mer och mindre värla,
at på ställen, där Lin tilsförene kunnat under varma
sommare fullrösas på 9 a 10 dygn, tal det om hö-
sten

sen snart så många veckor, och när vattenet blifvit icke sunt och orenlighet får fåsja sig vid, hvarpå
så kalf, at det iser sig, upphörer att rödning, så at läggas bränden eller flänger, och förs i sienar eller tung
ret kan oskadt ligga, til des isen åter försmälter, dock sur med, som prässar det under wattenbrynet. Uti
det ej sällan befinnes kosteligare, än något annat Lin siser, ehuru smä de åro, fördras dock enkring syret
Af slika försök, jämte någon därmed införande en tät och säker pålning, om ej Linet skal bortslyta.
farenhet, at de, som på en vis berömd ors bruca. Men i större watten eller uti åar gör det icke tilfyllest,
ra sit Lin i övatten, århållit det örlijen nogot bättre tan Linet måste nödvändigt läggas uti ständiga klos-
än andre, som röta i mindre och warmare watten war, hvarika göres af 2:ne grofwa flänger, som till 3
tycker jag mig hafta anledning, at hålde syrka bequarters mellanrum års på 2 a 3 stållen med slådor
gynnar, til at gora det samma, eller lägga sit Lin uteller pinnar sammanhäftade, i form af någon siege,
frista och klyliga watten, för at så mycket bättre och hvarpå Linet lägges hvar emot annat, eller stäföts,
utan åstwentyr, igenom längre pröfning, Såfa sy färsksem Sill på et halster, i 4 eller 5 hvarf, at hwar
digheit, at finna på den stand och tina, som Linet blifswa håller 100 eller högst 150 knippor, och andte-
ter lagem syrdat, hvaruti selska koussycket besår, igen vråkas Linet tillhunans med en annan grof slång,
än at med andra, vilka särdeles orsak, ofstråma demat fléfwet kan utan Linets minsta rubbung, weltras
för slika watten, eller allensåt recommendera gropar och lyftas, då han ock genast flyttas ut på medelmåt-
och dammar, hvarest Linet kan, igenom 2 eller 3 timelat djup, och sänkes miti i vattnet; fästes med säkra
mors liggande efter lagom rödning, blifwa försunt, pålar, samt efter nyg gifwen beskrifning täckes och be-
höllset osärfarne näpligen undvika, och hvariket utlastas. Jag bör ånnu en gång påminna, at Lin af
klyliga watten, ej mera besaras på et halst eller helt olika bekkassenhet, lägges i särskilde kloswar och sän-
ken, at det må finna hvarf för sig
estères och skötas.

Continuation följer nästa år.